

KIRIM PLATFORMU: RUSYA'NIN KIRIM'I İŞGAL VE YASADIŞI İLHAKINA KARŞI UKRAYNA'NIN YENİ ADIMI

Ukrayna'nın liderlik ettiği ve ev sahipliği yaptığı bu zirve, geniş katılım ve yüksek protokol açısından değerlendirildiğinde, Ukrayna tarihinin en önemli diplomatik olaylarından biridir.

Fethi Kurtiy Şahin

Araştırma Görevlisi, Bölge Çalışmaları Doktora Programı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Ukrayna Devleti'nin Mayıs 2020'de duyurduğu ve uluslararası arenadaki tüm muhataplarını destek vermeye davet ettiği Kırım Platformu'nun açılış zirvesi, 23 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 44'ten¹ fazla devlet ve uluslararası kuruluşun katılarak destek verdiği bu platform, Kırım'ın işgaline karşı Ukrayna'nın verdiği mücadeleyi bölgesel ve küresel güvenlik bağlamına yeni bir bakış açısıyla oturtmak amacı gütmektedir. Ukrayna'nın liderlik ettiği ve ev sahipliği yaptığı bu zirve, geniş katılım ve yüksek protokol açısından değerlendirildiğinde, Ukrayna tarihinin en önemli diplomatik olaylarından biridir.

Ukraynalı makamlar, 23 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleştirilen zirve ile açılış yapılan Kırım Platformu'nun, geniş Karadeniz bölgesindeki aktif uluslararası teşkilatları destekleyecek bir iş birliği ve yardımlaşma sistemi oluşturmayı amaçladığını ifade etmektedir. Toplantı sırasında ve sonrasında verilen resmî mesajlara bakıldığında, bu şekilde oluşturulacak iş birliği sisteminden güç alarak Kırım'daki Rus işgalinin sonlandırılması, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması, Kırım'ın yerli halkı (İng. *indigenous people*) Kırım Tatarlarının haklarının korunması ve güvence altına alınmasının platformun temel amaçları olarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Kırım'ın statüsü ve Kırım Tatarlarının hakları üzerine uluslararası bir toplantı organize edilmesi fikri yeni değildir. Kırım Tatar Millî Meclisi'nin (KTMM) ortaya attığı 'uluslararası forum' fikri, 2014 öncesinde tartışılmıştır. Ukrayna devlet makamları o dönemde bu fikre sıcak bakmamıştır. Ukrayna'nın ayak diremesine rağmen, KTMM bu forum fikrine uluslararası bir destek sağlamak adına

çalışmalar yürütmüştür. Kırım'ın işgali ve sonrasında bölgede gelişen şartlar sebebiyle bu fikir geri planda kalmıştır. 23 Ağustos tarihinde açılış zirvesi yapılan Kırım Platformu bu 'uluslararası forum' fikrinin doğrudan devamı değildir. Ancak, Kırım'daki sorunların çözümü için uluslararası bir toplantı organize etmek fikrinin temellerinin KTMM'nin teklifiyle atıldığı söylenebilir.

Bu makale erişime açık çevrimiçi kaynaklara ve özel olarak yapılan dört yarı-yapılandırılmış mülakattan² elde edilen verilere dayanılarak hazırlanmıştır. Metnin ilerleyen kısımlarında mülakat verileri kullanılarak KTMM'nin uluslararası toplantı teklifi, Kırım Platformu fikrinin gelişimi ve Kırım Platformu Açılış Zirvesi değerlendirilmiştir. Kırım Platformu'nun ilan edilen amaçları ve sonuçları tartışılmıştır. Zirve toplantısında verilen mesajlar ve kullanılan semboller de ayrıca analiz edilmiştir. Son olarak, zirve toplantısının sonuç beyannamesinde öne çıkan noktalar değerlendirilmiş ve okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Kırım İçin Uluslararası Bir Toplantı Fikrinin Öncesi ve Platform Fikrinin Gelişmesi

Kırım Tatar halkının haklarının uluslararası bir mekanizma ile garanti altına alınması ve Kırım'daki muhtemel ayrılıkçılık hareketlerinin önüne geçilmesi fikrini ilk ortaya atan taraf Kırım Tatar Millî Meclisi'dir (KTMM). KTMM, Kırım Tatar halkının öz yönetim organı olan ve demokratik usullerle seçilen Kırım Tatar Millî Kurultayı'nın (Kurultay) icra organıdır. Kurultay kendini, Kı-

rım'da ve tüm dünyada yaşayan Kırım Tatarları ve Kırım Tatar sivil toplum kuruluşlarını temsil eden en yüksek meşru karar alma organı olarak nitelemektedir. Kırım Tatar halkının örgütlü kesimleri de çoğunlukla Kurultay'ı bu şekilde kabul etmektedir. Kırım Tatar Millî Hareketi'nin Sovyetler Birliği içinde sürdürdüğü insan haklarına saygı mücadelesi sayesinde 1991 sonrasında hem KTMM hem de Kurultay'ın uluslararası tanınırlık ve kabul gördüğü iddia edilebilir. KTMM'nin 1991 sonrasında, Kırım'da ve Ukrayna siyasetinde aktif bir siyasi aktör haline geldiği de belirtilmelidir.

2008 Ağustos ayında yaşanan Rus-Gürcü Savaşı, Soğuk Savaş sonrasında Geniş Karadeniz bölgesini en çok etkileyen uluslararası krizlerden biridir. Bu savaş sonrasında Rusya'nın Abhazya ve Kuzey Osetya'yı zor kullanarak Gürcistan'dan fiilen koparması, yanı başındaki Ukrayna'da ve Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde büyük yankı uyandırmıştır. Böylece KTMM, çoğunluğu etnik Rus olan Kırım'da da benzer bir senaryonun gerçekleşmemesi ve her durumda Kırım Tatar halkının haklarının korunmasını temin etmek için bazı çözüm önerileri üzerinde çalışmaya başlamıştır. KTMM Başkanı Refat Çubar bu çalışmaları şu şekilde açıklamıştır:

2008 Ağustos'ta Rus-Gürcü Savaşı başlamıştı. Bu şartlarda, Kırım'a karşı bir harekât yapılırsa kendimizi nasıl koruruz sorusu ortaya çıktı...Ukrayna devletine yardım ve Kırım Tatarlarının geleceğini garanti altına almak gibi fikirleri öne çıkardık. Kurultay da [bu yönde çalışmaları] görüşüp karara bağlamıştı.³

Bu kapsamda, Kurultay'ın kararına istinaden KTMM yüksek seviyeli uluslararası bir toplantı organize etmek için çalışmalara başlamıştır. Yapılacak çalışmalarda Rusya'yı veya başka bir devleti doğrudan hedef göstererek Ukrayna'nın uluslararası alanda zor durumda bırakılmaması için temel argümanlar Ukrayna'ya yardım ve Kırım Tatar halkının geleceğinin garanti altına alınması çerçevesinde şekillendirilmiştir. KTMM Başkanı, Başkan Yardımcıları ve temsilcileri çok yönlü çalışmalar başlatmışlardır. Pek çok hükümetle, uluslararası örgüt yöneticileri ve uzmanlarla görüşmeler organize edilmiştir. Bu görüşmeler kapsamında Kırım Tatar halkının sorunları anlatılmış ve Kırım'daki meselelerin çözülebilmesi için uluslararası desteğin önemi vurgulanmıştır. Uluslararası desteğin, organize edilecek uluslararası bir forum tarafından ortaya konmasının önemi ifade edilmiş ve Kırım Tatar halkının ihtiyaçlarının çözümü için somut adımların bu uluslararası forumun desteği ile atılması gerektiği fikirleri anlatılmıştır.⁴ KTMM, 2013 senesine kadar yapılan çalışmalarda önemli ilerleme kaydetmiştir. Bu sayede, pek çok devletin ve uluslararası kuruluşun bu yönde çalışmalara destek vermeye hazır olduğu KTMM yöneti-

Kırım'ın statüsü ve Kırım Tatarlarının hakları üzerine uluslararası bir toplantı organize edilmesi fikri yeni değildir. Kırım Tatar Millî Meclisi'nin (KTMM) ortaya attığı 'uluslararası forum' fikri, 2014 öncesinde tartışılmıştır. Ukrayna devlet makamları o dönemde bu fikre sıcak bakmamıştır.

Ukrayna Devleti açısından bakıldığında da Kırım'ın yerli halkı Kırım Tatarlarının Ukrayna yanlısı tutumu, Rusya'nın sözde bir referandum ile fiilen kendisine bağladığı Kırım'ı tekrar kazanmak için yürütülen mücadelede stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Böylelikle Ukrayna Devleti'nin de Kırım Tatarları ile ilişkisi değişme eğilimi göstermiş, onları sahiplenen bir tutum benimsemeye başlamıştır.

cileri tarafından ilan edilmiştir. Ancak, Rusya yanlısı Viktor Yanukoviç'in iktidarı sırasında bu forumun gerçekleştirilmesi mümkün olmamış ve Ukrayna tarafından devlet desteği sağlanmamıştır. Kırım Tatar halkının lideri Mustafa Cemilev,⁵ Ukrayna'nın özellikle KTMM'yi tanımak istememesi sebebiyle işlerin sürekli yokuşa sürüldüğünü farklı toplantılarda pek çok defa dile getirmiştir.⁶ Refat Çubar bu süreci şu şekilde ifade etmektedir:

2013 senesinde geldiğimizde pek çok muhababımız fikirlerimizi destekliyordu. [Aynı yılın] Eylül ayında Avrupa Konseyi ve AGİT liderleri bu fikre razı olmuşlardı. ABD, Türkiye, pek çok AB üyesi Ukrayna'nın kabul etmesi durumunda [teklif ettiğimiz] foruma katılacaklarını bize ifade etmişlerdi. ... 2013 senesinde AB komiseri Kırım'a bir ziyaret gerçekleştirmişti. Dönemin Kırım Özerk Cumhuriyeti Başbakanı Mogilev, Mustafa Cemilev, ben [Refat Çubar] ve dönemin Ukrayna Dışişleri Bakanı'nın [Leonid Kojava] katıldığı özel bir toplantı gerçekleştirildi. Dışişleri Bakanı Ukrayna'ya maddi destek için yapılacak bir forumu destekleyeceklerini ama Kırım'ın statüsü ve Kırım Tatarlarının haklarının korunmasının Ukrayna'nın iç meselesi olduğu için buna karşı olduklarını belirtti. Bizim tekliflerimize tamamen karşı çıkmıştı.⁷

Ukrayna'nın karşı tutumu sebebiyle forum organize edilememiştir. Teklif edilen bu forumun gerçekleşmesi durumunda Kırım'ın işgalinin mümkün olamayacağını savunan Çubarov, "... günümüzde organize edilen bu platforma gerek kalmayabilirdi" diyerek önemli bir fırsatın kaçırıldığının altını çizmiştir.⁸

Kırım'ın işgali ve Ukrayna'nın doğusunda başlayan ayrılıkçı hareketler Ukrayna toplumunu derinden etkilemiştir. 2014 öncesinde muhtemel ayrılıkçı bir 'azınlık' olarak değerlendirilen Kırım Tatarlarının ekseriyetinin Kırım'daki ve diasporalarındaki kurumlarıyla Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemeleri ve Kırım'ın işgaline karşı direnmeleri Ukrayna'da büyük yankı uyandırmıştır.

Ukrayna toplumunda var olan, Kırım Tatarlarını 'hain' ve 'faşist' olarak gösteren Sovyetik ve neo-Stalinist yaftalar kırılmaya başlanmıştır. Ukrayna Devleti açısından bakıldığında da Kırım'ın yerli halkı Kırım Tatarlarının Ukrayna yanlısı tutumu, Rusya'nın sözde bir referandum ile fiilen kendisine bağladığı Kırım'ı tekrar kazanmak için yürütülen mücadelede stratejik bir avantaj sağlamaktadır. Böylelikle Ukrayna Devleti'nin de Kırım Tatarları ile ilişkisi değişme eğilimi göstermiş, onları sahiplenen bir tutum benimsemeye başlamıştır. Bu şartlar altında Kırım Tatarlarının haklarının korunması, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünün Kırım Tatarlarının yerli halk statüsü ile ilişkilendirilmesi ve Kırım Tatar halkının rehabilite edilmesi (saygınlıklarının geri verilmesi ve tanınması) gibi konular Ukrayna'da ön plana çıkmaya başlamıştır. Oluşmaya başlayan bu olumlu koşullar altında KTMM, Kırım'ın 'kurtarılması' çalışmalarını desteklemek için bir uluslararası toplantı organize edilmesi fikrini tekrar istişare etmeye başlamıştır. Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko döneminde de böyle bir toplantının gerekliliği yüksek sesle olmasa bile konuşulmaya başlanmıştır.⁹

Volodimir Zelenski'nin Ukrayna Cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sonra da bu tartışmalar devam etmiştir. Zelenski'nin Kırım'ın kurtarılması amacıyla uluslararası bir platform kurulması fikrini desteklemesi ve hatta sahiplenmesi ile bu yönde çalışmalar gelişmeye başlamıştır. Ukrayna Dışişleri Bakanı Birinci Yardımcısı, Kırım Tatarı, Emine Ceppar'ın da bu konuyla özel olarak ilgilenmesi sonucunda çalışmalar ilerlemiştir. Ukrayna Geçici Olarak İşgal Altında Bulunan Bölgeler Bakanlığı'nın Mayıs 2020'de yaptığı açıklama ile bir platform organize edileceği ilk defa ilan edilmiştir.¹⁰ 23 Eylül 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Zelenski, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, Kırım'ın işgalini sonlandırmak için bir platform organize edileceğini ve tüm ülkeleri buna davet ettiklerini en yüksek ağızdan ifade etmiştir.¹¹ 17 Kasım 2020 tarihinde de Emine Ceppar, Avrupa Birliği ülkeleri büyükelçilerine yaptığı sunumda 'Kırım Platformu Girişimi'ni anlatmış ve AB ile ortak çalışma yollarını tartışmıştır.¹² Cumhurbaşkanı Zelenski'nin Türkiye ziyareti sırasında, 10 Nisan 2021 tarihinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile beraber yaptığı basın açıklamasında Kırım Platformu da gündeme gelmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkiye'nin bu girişimi desteklediğini dile getirmiştir.¹³ Platform fikrinin nasıl oluştuğunu Dr. Yevgeniya Gaber şu şekilde özetlemiştir:

Kırım Platformu işgale karşı verilen bir yanıt olarak gelişti. Daha önce farklı formatlar da söz konusuydü. Bu platformu ise Rusya'ya bir yanıt olarak düşünmek lazım. ... 1 yıl içinde, bir fikirden yola çıkarak geliştirildi. Cumhurbaşkanı Zelenski'nin teklifi ve [Ukrayna] Dışişleri Bakanlığı'nın yönetiminde yapıldı.¹⁴

Tablo 1: Kırım Platformu Katılımcıları¹⁵

Kırım Platformu Katılımcıları		
	Devlet	Delegasyon Başkanı
1	Ukrayna	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
2	Letonya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
3	Litvanya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
4	Estonya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
5	Polonya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
6	Macaristan	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
7	Moldova	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
8	Slovenya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
9	Finlandiya	Cumhurbaşkanı / Devlet Başkanı
10	Slovakya	Başbakan
11	Romanya	Başbakan
12	Gürcistan	Başbakan
13	Hırvatistan	Başbakan
14	İsveç	Başbakan
15	İsviçre	Parlamento Başkanı
16	Çekya	Parlamento Başkanı
17	Türkiye	Dışişleri Bakanı
18	Avusturya	Dışişleri Bakanı
19	Lüksemburg	Dışişleri Bakanı
20	İrlanda	Dışişleri Bakanı
21	Bulgaristan	Dışişleri Bakanı
22	Karadağ	Dışişleri Bakanı
23	Kuzey Makedonya	Dışişleri Bakanı
24	Birleşik Krallık	Avrupa ve Amerika'dan Sorumlu Devlet Bakanı
25	Portekiz	Savunma Bakanı
26	ABD	Enerji Bakanı
27	Almanya	Ekonomi ve Enerji Bakanı
28	Fransa	Dış Ticaret ve Yatırım Bakanı
29	Hollanda	Ticaret ve Kalkınma Bakanı
30	Arnavutluk	Parlamentoyla İlişkiler Devlet Bakanı
31	İtalya	Dışişleri Bakanı Yardımcısı
32	Norveç	Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı
33	İspanya	Avrupa Birliği ile İlişkiler Müsteşarı
34	Belçika	Büyükelçi
35	Danimarka	Büyükelçi
36	Yeni Zelanda	Büyükelçi
37	Malta	Büyükelçi
38	Japonya	Büyükelçi
39	Avustralya	Büyükelçi
40	Kıbrıs	Büyükelçi
41	Kanada	Büyükelçi
42	Yunanistan	Büyükelçi
43	İzlanda	Büyükelçi
44	AB-Avrupa Devlet ve Hükûmet Başkanları Konseyi	Başkan
	AB-Avrupa Komisyonu	Başkan Yardımcısı
45	NATO	Genel Sekreter Yardımcısı
46	Avrupa Konseyi	Genel Sekreter
47	GUAM	Genel Sekreter

Katılımcı listesi incelendiğinde G7 üyesi ülkelerin tümü, NATO müttefiki ülkelerin tümü, İrlanda hariç tüm Avrupa Birliği üyelerinin platforma destek verdiği görülmektedir. En geniş tanımıyla 'Batı ittifakı' tamamen Ukrayna'nın yanında yer aldığını açıkça ortaya koymuştur.

Kırım Platformu Kuruluş Zirvesi ve Verilen Mesajlar

Kırım Platformu Kuruluş Zirvesi 23 Ağustos 2021 tarihinde Kiyiv'de gerçekleştirilmiştir. Tabloda da görüleceği üzere, zirve toplantısına katılan devletleri temsilen, Ukrayna delegasyonu hariç; 8 cumhurbaşkanı, 5 başbakan, 2 parlamento başkanı, 7 dışişleri bakanı, 7 bakan, 1 dışişleri bakanı yardımcısı, 2 müsteşar, 10 büyükelçi katılmıştır. Katılan uluslararası teşkilatlar ise, 1 başkan, 1 başkan yardımcısı, 2 genel sekreter ve 1 genel sekreter yardımcısıyla temsil edilmiştir.

Katılımcı listesi incelendiğinde G7 üyesi ülkelerin tümü, NATO müttefiki ülkelerin tümü, İrlanda hariç tüm Avrupa Birliği üyelerinin platforma destek verdiği görülmektedir. En geniş tanımıyla 'Batı ittifakı' tamamen Ukrayna'nın yanında yer aldığını açıkça ortaya koymuştur. Rusya'nın özellikle bu bölgede sergilediği saldırgan

tutumdan rahatsız olduklarını farklı platformlarda dile getirmekte olan bu ülkelerin bu platformda bir araya gelmeleri ve Kırım'daki işgalin sona ermesi gerektiği yönünde ortak irade beyan etmiş olmaları ilk defa gerçekleşmiştir.

Toplantıya BM'nin bir temsilci göndermemiş olması dikkate değerdir. BM'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin daimî bir üyesini açıkça hedefine koyan bir toplantıya temsilci göndermemiş olması anlaşılabilir bir durumdur. Ancak, Rusya'nın Kırım'ı işgali ile doğrudan BM Şartı'nı ihlal ettiği ve bu şart ile oluşturulmuş uluslararası sistem temellerine dinamit koyduğu unutulmamalıdır. Güney Amerika ülkelerinin, Müslüman ülkelerin ve Orta Asya ülkelerinin bu toplantıya katılmaması da bir eksiklik olarak dile getirilebilir. Özellikle Kırım Tatarlarının, Türk ve Müslüman bir halk olarak baskı görüyor olmasına karşın, Türk ve Müslüman ülkelerin toplantıya ilgi göstermemiş olmaları çok önemli bir husustur. Ukrayna diplomasisinin bu ülkelere gerekli mesajları iletmediği ve Rusya'nın karşı söylemini bu ülkeler bağlamında yenemediği Ukrayna tarafının yapması gereken bir özleştirmedir. Dr. Yevgeniya Gaber bu konu hakkındaki düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

Platformun başarısını sonuçlarıyla göreceğiz. Amacı, işgalin tamamen sonlandırılması. O zaman göreceğiz...

Değerlendirmeler genel olarak olumlu. Olumsuz yorum olarak, 46 katılımcı ülke-teşkilat az diyorlar. Bütün NATO, AB ve G7 destek verdi. Kendi

dış politikamızın da eksiklerini gördük. Örneğin, Latin Amerika, Orta Asya ve Orta Doğu'dan katılım zayıf oldu. Bu konuya odaklanacağız. [Türk ve Müslüman ülkeleri kastederek] Türkiye'nin rolü bu noktada bizim için önemli, Türkiye bize aktif destek verebilir. ...

BM katılmadı. Bu ilginç. Yalta Konferansı ile kurulan bu örgütün kurulduğu şehir işgal altındayken, örgüt bu toplantıya katılmadı.

Bence zirve başarılıydı. ... Yüzde yüz bir başarı değil tabii ama var olan kaynaklarla yapılan çok iyiydi.¹⁶

Toplantı Kırım Tatar sanatçı ve 2016 Eurovision şarkı yarışması galibi Jamala'nın, meşhur Kırım Tatar şarkısı "Ey Güzel Kırım"ın sözlerinden esinlenerek hazırladığı ve ona galibiyeti getiren eserini icra ettiği canlı performansla başlamıştır. Kırım Tatarları Rusya işgali altında baskı ve hak ihlalleri ile karşı karşıyayken, bu seviyede bir etkinliğin Kırım Tatarca sözler içeren ve bir Kırım Tatarı tarafından icra edilen bir eser ile başlaması önemli bir vurgudur. Arkasından gösterilen özel videoda, Kırım'ın sahip olduğu kültürel miras anlatılmış ve Rusya'nın Kırım'ı işgali hatırlanmıştır. Bu videonun sonunda ve aslında zirve toplantısı başlamadan hemen önce dile getirilen mesaj ve içindeki vurgular önemlidir:

Kırım bir askeri üs değildir, orası bir hapisane değildir. Kırım, Ukrayna'dır! Kırım Platformu girişimini dünyayı ortak misyonumuzda birleştirmek, küresel düzeni ve güvenliği yeniden sağlamak için başlattık. Sizleri davet ettik, çünkü artık harekete geçme zamanı!¹⁷

Bu mesajda Rusya'nın Kırım'da yürüttüğü silahlanma politikası eleştirilirken, Kırım'ın işgalinin en önemli sonucu olarak Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal edip o bölgeleri birer askeri üsse çevirmesi olduğu vurgulanmıştır. Ukrayna toplantının açılışından hemen önce katılımcıları Kırım'ın işgalden kurtarılması için çalışmaya değil, 'küresel düzeni ve güvenliği' yeniden sağlama misyonu etrafında toplanmaya davet etmiştir. Bu şekilde Kırım meselesini Ukrayna, daha genel bir uluslararası tartışma konusu içinde ele almış ve bu şekilde daha çok ülkenin çıkarlarına hitap etme amacı gütmüştür.

Zirvenin açılış konuşması Cumhurbaşkanı Zelenski tarafından yapılmıştır. Zelenski, Ukrayna'nın bir komşusu ve Ukrayna güvenliğinin garantörü durumundaki bir BM Güvenlik Konseyi üyesi tarafından işgal edildiğinin altını çizmiştir. Dünyaca meşhur bir tatil beldesi olan Kırım'ın bölgedeki Rus askeri yığınakları sebebiyle günümüzde bir "barut fıçısı"na döndüğünü belirten Cumhurbaşkanı, işgal neticesinde uluslararası sisteme güvenin derinden sarsıldığını, bu durumda kimsenin benzer bir durumun başına gelmeyeceğinden emin olamayacağını ifade etmiştir. Kı-

rım'ın Ukrayna'ya geri dönmesi ve Ukrayna ile birlikte Avrupa'nın bir parçası olması için elinden gelen her şeyi yapacağını belirten Zelenski, Kremlin'e uluslararası baskının artması gerektiğini belirtmiştir. Zelenski, ancak bu şekilde Kırım'daki insan hakları ihlallerinin sona ereceğini, yükselen güvenlik tehditlerinin azaltılabileceğini ve Kırım'ın Ukrayna'ya barışçıl yollarla dönebileceğini ifade etmiştir.¹⁸ Bu şekilde cumhurbaşkanı toplantının başında verilen mesajla paralel bir konuşma yapmıştır. Kırım'ın işgali neticesinde artan güvenlik tehditlerinin altını çizmiş ve küresel güvenlik kaygısının arttığını belirterek giriş videosunda verilen mesajları bir kere daha tekrar etmiştir. Toplantının geri kalanında söz alan temsilciler, Kırım'ın işgalini tanımadıklarını ifade etmiş, Ukrayna'ya olan desteklerini belirtmişlerdir.¹⁹ Tüm konuşmacılardan sonra son söz Kırım Tatar halkının lideri Mustafa Cemilev'e (Kırımoglu) verilmiştir. Cemilev, platformun Kırım'ın işgalden kurtarılması için bir ümit ışığı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Zelenski'nin de verdiği mesajlarla paralel olarak 2014 senesinde BM Şartı'nın ve pek çok uluslararası anlaşmanın ihlâl edilmesine rağmen Rusya'ya karşı yeterli tepki verilmemesinin çok önemli sonuçları olduğunu şu şekilde dile getirmiştir: "Tabii ki, her ülke ilk önce kendi güvenliğini düşünür, ama bir ülke, 'ben daha güçlüyüm' diyerek başka devletlerin topraklarını işgal edebiliyorsa ve bunun hiçbir cezası olmayacaksa o zaman hiçbir devlet kendisini güvende hissedemez."²⁰

Bu zirve toplantısı sayesinde Kırım'ın işgali ve Rusya'nın bölgedeki silahlanma çalışmaları neticesinde anlaşmalarla kurulmuş uluslararası güvenlik sisteminin derin bir yara aldığı tekrarlanmıştır. Ukraynalı siyaset yapıcılar, Kırım'daki işgalin sadece Kırım ve Karadeniz ile ilgili yerel bir mesele olmadığını, aksine tüm dünyayı ilgilendiren bir mesele olduğunu anlatmak istemiştir. Kırım'da yaşanan işgal ve takip eden uygulamalar, uzun vadede tüm dünyayı tehdit edebilecek muhtemel saldırganlıklar döngüsünün başlangıcı olarak irdelenmiştir. Bu şekilde oluşturulan söylem ile Ukraynalı siyaset yapıcılar, Rusya'ya karşı uygulanmasını talep ettikleri sert yaptırımların tüm dünya tarafından neden desteklenmesini istediklerini kendi pencerelerinden ortaya koymuşlardır. Bu Ukrayna'nın platform toplantısı boyunca takip ettiği ve büyük ihtimalle gelecekte de bu konu etrafında argümanlarını üzerine kuracağı söylemin temelidir.

Kırım Platformu'nun Yapısı ve Çalışma Prensipleri

Kırım Platformu'nun nasıl bir yapıya sahip olduğunu ve hangi sahalara odaklanarak çalışacağını anlamak bu oluşumun analizini yapmak için gereklidir. Kırım Platformu; devletler, parlamentolar ve uzmanlar olmak üzere üç ayrı seviyede çalışacak olan ve kendisine öncelikli beş çalışma alanı belirlemiş bir mekanizmadır. Sonuç beyannamesinde de altları çizilen çalışma alanları şunlardır:

1. Kırım'ın işgalini tanımama siyasetinin güçlendirilmesi;
2. Yaptırımların verimliliğinin sağlanması, atlatma yöntemlerine karşı bu yaptırımların verimliliklerinin ve güçlerinin artırılması;
3. İnsan haklarının ve uluslararası hukukun korunması;
4. Geniş Karadeniz ve Azak Denizi bölgesinin güvenliğinin sağlanması ve seyrüsefer serbestisinin müdafaası;
5. Kırım'ın işgalinin bölgedeki olumsuz ekonomik ve çevre etkilerinin üstesinden gelinmesi.²¹

Bu alanlara odaklanacağını ilan eden platform, Emine Ceppar'ın ifadesiyle, Ukrayna'nın işgalden bu yana sürdürdüğü, mevcut uluslararası mekanizmalar içinde yürütülen ve sınırlı bir etkiye sahip olan çalışmaları bir adım daha ileriye taşımak; uzun vadede takip edilecek bir stratejik vizyon oluşturmak amacıyla planlanmıştır.²² Platformda vurgulanan temalara ve önerilen çalışma sistemine bakıldığında, 'güvenlik' kaygılarını ön plana çıkarmanın Ukrayna için önemli bir 'araç' haline geldiği görülebilir. Ayrıca, geleneksel diplomatik mekanizmalarına ek olarak hem liderliğini yapacağı hem de etkin bir rol oynayacağı 'yeni' ve 'alternatif' diplomatik araçlar oluşturmak Ukrayna'nın stratejisinin önemli bir parçası olacak gibi görünmektedir.

Birinci seviyeyi teşkil eden ve devletler ve hükümetler arasında sürdürülmesi planlanan yüksek siyasi diyalog mekanizması, partner devletlerin üst düzeyde iş birliğini koordine edecektir. 23 Ağustos 2021'de gerçekleştirilen zirve bu diyalogun ilk somut adımıdır ve toplantı sonunda tüm katılımcıların imzaladığı ortak beyanname da bu açıdan bakıldığında ilk somut sonuç olarak değerlendirilebilir. Partner devletlerin Kırım ve Karadeniz konularıyla alakalı olarak dışişleri bakanlıklarına mensup sorumlu temsilciler ataması ve bu temsilcilerin ortak iletişim ağı içinde çalışması istenmektedir. Bu şekilde sürdürülecek olan iletişim mekanizmasının Kırım'la ilgili olarak ortaya çıkan diplomatik ve siyasi krizlerde faaliyet göstermesi istenmektedir. Uzun vadede platform içinde iletişimin sağlıklı yürütülmesi için bu mekanizma önem arz etmektedir.²³ Bununla beraber partner ülkelerin dışişleri bakanlarının New York, Cenevre, Viyana gibi merkezlerdeki uluslararası etkinlikler dahil olmak üzere düzenli olarak bir araya gelmeleri planlanmaktadır. Kırım Platformu ile eklemli olarak, yıllık "Azak Denizi, Karadeniz ve Doğu Akdeniz Güvenlik Forumu" organize edilmesi amaçlanmaktadır.²⁴

Oluşturulmak istenen parlamentolar arası iş birliği mekanizmaları ise ikinci seviyeyi teşkil etmektedir. Bir-

leşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Parlamenteler Asambleleri gibi kuruluşlarla çalışmalar bu seviyede değerlendirilmektedir. Partner ülke parlamentolarında Kırım dostluk grupları oluşturulması hedeflenmektedir. Var olan ikili ilişkiler ve uluslararası örgütlerle ilişkiler güçlendirilmeye çalışılacaktır. Dr. Yevgeniya Gaber, KTMM'nin bu alanda çalışmalarına önem verileceğini vurgulamıştır.²⁵

Üçüncü seviye ise uzmanlar arasında oluşturulacak olan 'uluslararası uzman ağı'dır. Bu ağın çalışmaları için iki önemli görev tanımlanmıştır:

1. Pek çok veriyi işleyerek ve inceleyerek herkes için erişilebilir hale getirmek ve karar alıcılar için tavsiyeler oluşturmak;
2. Siyasi seviyedeki toplantılar için karar taslakları hazırlamak ve küresel seviyede bir 'uzmanlar diplomasisi' yürütmek.²⁶

Bu çalışmalar yapılırken odaklanılacak ve platformun hedefine koyduğu beş noktayı da içeren alanlar ise şunlardır:

1. Güvenlik ve seyrüsefer serbestisi;
2. Yaptırımlar ve tanımama siyaseti;
3. İnsan hakları ihlalleri ve uluslararası insani hukuk;
4. Çevreye ve ekonomiye tehditler;
5. Kültürel mirasın korunması;
6. İnsani siyaset ve yerli halkların haklarının restorasyonu.²⁷

Platformun bu uzman mekanizması kullanılarak gerçekleştirilebilecek teklifler üretmesi ve önemli bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmektedir.²⁸ Ortaya çıkan bu üç basamaklı genel yapıyı Dr. Yevgeniya Gaber şu şekilde özetlemektedir:

Bir yıl içinde, bir fikirden doğan bu etkinliği ben esprili bir şekilde 'PPP' (İng. Public-Private Partnership, Tr. Kamu-Özel Sektör Ortaklığı) gibi değerlendiriyorum. İçinde devlet var, sivil toplum var, insan hakları savunucuları, eksperler, akademisyenler, Meclis [KTMM], siyasetçiler... Uluslararası bir platform olmakla birlikte, Ukrayna'nın içinde çok faydalı bir format. Birbirini tamamlayıcı şekilde devlet ve sivil toplumu bir araya getiren bir şemsiye...²⁹

Kırım Platformu'nun, kaçıllara gibi çalışacak özel bir ofisi oluşturulmaya başlanmış durumdadır.³⁰ Bunun ya-

Refat Çubar ve Mustafa Cemilev (Kırımoglu)

nında, Ukrayna Cumhurbaşkanlığı İdaresi'ne bağlı, bu platformu koordine etmeye yönelik bir mekanizma oluşturulması da üzerinde çalışılan düşünceler arasında yer almaktadır.³¹ Oluşan bu kapsamlı yapının esnek karakterini sürdürmesine bu aşamada önem verilmektedir. Farklı mekanizmalarla desteklenecek olan ve yakın zamanda sekreteryaasının oluşturulması beklenen bu platformun hâlihazırda çalışan bölgesel ve küresel uluslararası kuruluşları taklit etmesinin doğru olmayacağı düşünülmektedir.³²

Sonuç olarak, Kırım Platformu'nun geleneksel anlamıyla bir uluslararası örgüt olmadığı söylenebilir. Bunun yerine hali hazırda var olan uluslararası örgütlerin eksikliklerini gidermeye yönelik projeler geliştiren; bu örgütlerin ve partner devletlerin iş birliğini güçlendirip çalışmaların verimli bir şekilde ilerlemesi için çalışmalar yürüten; uygulanmakta olan her türlü icraatı inceleyen ve geliştirilmesi için teklifler hazırlayan bir uluslararası mekanizma olarak tanımlanmalıdır.³³ Bunlarla birlikte Kırım Platformu, Kırım'ın işgalini her yönüyle inceleyecek ve dünyanın ilgisini bu noktaya toplayacak çalışmalar yapacaktır. Kırım'ın işgali, soğuk savaş sonrasında uluslararası sistemde yaşanmış önemli bir örnektir. Rusya'nın bu süreç zarfında kullandığı hibrit yöntemler ve dezenformasyon politikası uluslararası sisteme yeni sınamalar teşkil etmiştir. Bunların bir toplamı durumundaki 'Kırım Tecrübesi'ni Kırım Platformu üzerinden

Kırım Platformu Açılış Zirvesi'nin en önemli sonucu zirve sonunda kabul edilen beynamedir. Zirveye katılan tüm devletler, Rusya'yı açıkça 'işgalci' (İng. *occupier*) olarak tanımlayan bu beynameye imza atmışlardır.

paylaşmak, Ukrayna için önemli bir dış politika aracı haline gelmiştir.³⁴

Kırım Platformu Zirve Toplantısı Sonuç Beynamesi ve Toplantı Sonrasındaki Gelişmeler

Kırım Platformu Açılış Zirvesi'nin en önemli sonucu zirve sonunda kabul edilen beynamedir. Zirveye katılan tüm devletler, Rusya'yı açıkça 'işgalci' (İng. *occupier*) olarak tanımlayan bu beynameye imza atmışlardır.³⁵ Zirve başlangıcındaki videoda ve Cumhurbaşkanı Zelenski'nin konuşmasında vurgulanan temalar da beynamede yer bulmuştur. Beynamede Rusya şu sözlerle işgalci olarak tanımlanmıştır:

Kırım Tatar halkının demokratik usullerle seçilmiş temsil organının bir yöneticisine yöneltilen bu ağır suçlamalar ve Kırım'daki işgalci sözde güvenlik güçlerinin uygulamalarına karşı Kırım Platformu bir açıklama yapmamıştır. Son derece kapsamlı bir yol haritası ilan eden ve büyük iddialar ortaya atan bu platform mekanizmasının daha ilk sınamada etkisiz ve sessiz kalması dikkate değerdir.

... Uluslararası Kırım Platformu katılımcıları, tüm devletlerin egemenliklerini, birliklerini ve toprak bütünlüklerini koruyan uluslararası hukuk düzenini vahim bir şekilde tehdit eden ve uluslararası güvenliğe karşı sınama teşkil eden Kırım'ın geçici işgalini ve yasadışı ilhakını tanımamaktadırlar ve kinamaya devam etmektedirler...

Uluslararası Kırım Platformu Katılımcıları, Uluslararası Kırım Platformu'nu Rusya Federasyonu'nun, Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Sivastopol şehrindeki geçici işgalini barışçıl bir şekilde sonlandırmak için bir danışma ve koordinasyon formatı olarak kurmaya karar vermiştir. ...³⁶

'İşgalci' tanımı uluslararası hukuk açısından Rusya'ya, işgal ettiği bölgelerdeki insanların haklarını korumak ve bölgedeki ihtiyaçları karşılamak gibi sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi sonuç beyannamesinde şu şekilde talep edilmiştir:

Uluslararası Kırım Platformu Katılımcıları,

Rusya Federasyonu'nu işgalci bir güç olarak uluslararası insani hukuk ve diğer geçerli uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi için uyarıya,

Rusya Federasyonu'nu Kırım sakinlerine karşı uygulanan insan hakları ihlallerine ve istismarına derhal son vermek yönünde uyarıya; ... karar vermiştir.³⁷

Bu uyarılara ek olarak Kırım'da Kırım Tatarlarına ve etnik Ukrayınlara karşı yapılan baskılara özel olarak değinilmiştir. Bu halkların eğitim haklarının, kültürlerinin ve kimliklerinin büyük tehdit altında olduğu vurgulanmış ve uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak bu alanlarda özgürce çalışmalar yürütebilmeleri istenmiştir.³⁸ Bu beyanname imzaya hala açıktır ve zirveye katıl-

mamış ülkelerin bu metne dışardan destek vermesi mümkündür. Ukrayna zirve için davet edilen 100'den fazla ülke ve teşkilatın zamanla bu beyannameye imza atacağını ummaktadır.

Gerçekleştirilen zirveye karşı Rusya'nın verdiği yanıt ise, toplantıya katılan KTMM Başkanı Birinci Yardımcısı Nariman Celal'i ve diğer dört Kırım Tatar aktivisti 4 Eylül 2021 sabahı Kırım'da evlerine yaptığı baskınlarla göz altına almak olmuştur.³⁹ Gözaltına alınan bu kişilere destek vermek için yapılan gösterileri de sert bir şekilde bastıran Rusya, bu makalenin hazırlandığı sırada Nariman Celal'i terörizm suçlamasıyla 15 yıla kadar hapis cezasıyla yargılamaktadır.⁴⁰ Ancak, Kırım Tatar halkının demokratik usullerle seçilmiş temsil organının bir yöneticisine yöneltilen bu ağır suçlamalar ve Kırım'daki işgalci sözde güvenlik güçlerinin uygulamalarına karşı Kırım Platformu bir açıklama yapmamıştır.

Son derece kapsamlı bir yol haritası ilan eden ve büyük iddialar ortaya atan bu platform mekanizmasının daha ilk sınamada etkisiz ve sessiz kalması dikkate değerdir. Bununla alakalı olarak, KTMM Başkanı Refat Çubarov, Kırım Platformu'nun yeni kurulan bir yapı olduğunu vurgulamıştır ve oluşan yeni mekanizmaların daha beraber çalışmaya alışkın olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, platforma katılan ülkelerin bu gibi ani gelişen olaylarda platformun nasıl çalışacağı konusunda Ukrayna ile aynı fikirde olmadıkları anlaşılmaktadır. Çubarov konuyu şu şekilde açıklamıştır:

Çalışmaları hızlandırmak gerektiğini konuşuyoruz aramızda. Şimdi Platform vaatlerini yerine getirebilmek için mekanizmalar arıyor. Hali hazırda var olan teşkilatların işlerini tekrar etmemeli. Bu teşkilatların çalışmalarına destek vermek ve ortak çalışmalar için yeni mekanizmalar teklif etmek gerek. O teşkilatlar bir sürü bildirimler kabul ediyorlar ama çözüm yönünde çalışma az. ...

Ukrayna, bu sorumluluğu taşımaya mecbur. Bu şartlarda sözlerini tutamazsa her şey berbat olabilir. ...

(Nariman Celal hakkında ki soruya karşılık olarak) [Platform] bir tepki vermeye daha hazır değildi. Bu konuda bazı girişimler oldu. Ancak, partner ülkelerin bazıları ortak beyannameye imza attıklarını ama bu gibi düzenli bildirimler hazırlayacak mekanizmalar için görüşülmediğini belirttiler. Bu sebeple böyle bir düzende çalışmaya hazır olmadıklarını ifade ettiler. Sonuçta bu gibi [hızlı gelişen] durumlarda ayrı ayrı konuşmak başka, ortak bir blok olarak pozisyon almak başka ...⁴¹

Kırım Platformu Açılış Zirvesi'nin ve kabul ettiği beyannamenin Kırım'da bulunan Kırım Tatarları tarafından

nasıl değerlendirildiği de çok önemlidir. Kırım Platformu, üzerinden yedi yıldan uzun bir süre geçmiş olan Kırım işgalini uluslararası toplumun gündemine tekrar getirmeyi amaçlamıştır. Soğumaya yüz tutmuş ve unutulmaya başlanan Kırım meselesini tekrardan gündeme getirmesi açısından da önemli bir iş başarıldığı söylenebilir. Bu toplantı ve yapılan açıklamalar, özellikle Kırım'da Rusya tarafından hedef alınan aktivistlere büyük bir moral kaynağı olmuştur. KTMM eski üyesi Zevcet Kurtumer bu konuyu şu şekilde açıklamıştır:

Bu platformun toplanması bize Kırım'da umut ve dayanma gücü verdi. İşgal sonrasında baskı başlamıştı. Meclisi yasaklamaya çalıştılar ama bize tesiri olmadı. Milli Meclis (KTMM) üyeleri ve aktivistler aynı şekilde çalışmaya devam ettik. Bu (Platform) olunca meselemizin dünyada bilindiğini gördük. Bu şekilde, Platform'da Kırım'ın sesi duyuldu. 23 Ağustos'ta dikkatle olanı biteni takip ettik. Platformun neticesi bizim için iyi olacak. Bizim isteğimiz Vatanımızın özgür olması, hapsedeki evlatlarımızın ailelerine kavuşması. Evet, Ukrayna'nın bize çok borcu var. Ukrayna da biliyor bunu. Ukrayna'nın [Kırım Tatarları hakkında] kabul ettiği kanunlar ve düzenlemeler çok önemli. Platformun bu yönde bize yol açmasını bekliyoruz.⁴²

Zevcet Kurtumer'in Ukrayna'nın kabul ettiği kanunlar ve düzenlemeler konusuna yaptığı vurgu dikkate değerdir. Kırım Tatar aktivistlerin Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemeye ve yerli halk olmaktan kaynaklanan haklarını talep etmeye devam etmeleri Ukrayna'ya kullanılacak siyasi ve diplomatik araçlar sunmaktadır. Bu şekilde Kırım Tatarları ve Ukrayna arasındaki ilişkileri de yeniden şekillendirmekte ve geliştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Kırım Platformu'nun başarısı sadece Kırım'ın işgalden kurtarılması yönünde atılan/atılacak adımlarla değil, aynı zamanda Kırım Tatar halkının haklarını ne ölçüde elde edebildiği ile de ölçülecektir.

Sonuç

Kırım meselesinin çözümü hedefi ile oluşturulan Kırım Platformu'nda Ukrayna, Kırım'daki kriz üzerine inşa ettiği söylemi ile bölgesel ve küresel ilişkilerini yeni bir bağlam üzerine oturtmaktadır. Barışı önceleyen ve çok taraflı diplomasiyi destekleyen bu girişimci yaklaşım ile Ukrayna kendi güvenliğini yeniden ele almaktadır. Bu kapsamda Ukrayna tek başına çözemediği sorunlarına somut çözümler bulabilmek adına yeni bir söylem oluşturmaktadır. Bu söylemin üzerinde yükselen diplomatik mekanizma ise Kırım Platformu'dur. Bu söylem Kırım'da

Emine Ceppar

yaşanan işgalin yerel bir 'çekişme' olmadığını, aksine böyle bir saldırının uluslararası sistemde herkesin başına gelebilecek bir 'tehdit' olduğunu anlatmaktadır. Ukrayna'nın dış politikasının ana direğinin özellikle kısa ve orta vadede bu söylem ile şekilleneceği söylenebilir. Böylelikle Ukrayna herkesin çıkarlarını bir şekilde ilgilendiren bir mesaj kullanarak mümkün olduğunca çok müttefik kazanacağını düşünmektedir. Ukrayna müttefiklerine 'Kırım Tecrübesi'ni, yani herkesi ilgilendiren bir tehdide karşı verdiği mücadelesini, anlatarak hem kendisini ahlaki açıdan yüksek bir yere konumlandırmak hem de Kırım meselesini herkesin merak edeceği bir anlatının merkezine yerleştirmek istemektedir.

Kırım Platformu Açılış Zirvesi'nin Ukrayna devleti açısından bir başarı olduğu söylenebilir. Ancak, Kırım'da aniden gelişen ve hızlı bir şekilde önemli sonuçlar doğuran olaylara karşı aynı süratle cevap verebilecek mekanizmaların oluşmadığı da ortaya çıkmıştır. Buradaki en önemli mesele, bu mekanizmaların 'henüz' kurulmamış veya 'şu sırada' kuruluyor olmaları değildir. Bu mekanizmaların ilerleyen dönemde düzenli ve verimli olarak çalışıp çalışmayacaklarıdır. Zirve toplantısı bir başarı olsa bile, kurulan platform mekanizmasının başarısını değerlendirmemize yardım edecek en önemli kistas devamlı ve ve-

rimli bir şekilde çalışan bir mekanizmanın varlığıdır. Ayrıca, günümüzde Ukraynalı siyaset yapıcılarının en son ihtiyacı olan şey, verilen büyük sözlerin arkasının boş kalması ve son derece sınırlı kaynaklarla gerçekleştirilen faaliyetler sonrasında hayal kırıklıklarına sebebiyet verilmesidir. Bu durum hem bir 'kurtuluş mücadelesi' verdiğini söyleyen Ukrayna devleti için hem de ona bağlılık hisseden tüm vatandaşları için moral açısından ciddi bir yıkıma sebebiyet verebilir.

Oluşan bu olumlu havaya rağmen kurulan platformun ve etrafında kurgulanan mekanizmanın 'sihirli bir çözüm' getirmeyeceğini unutmamak gereklidir. Çok taraflı ve yoğun bir tempoda sürdürülecek olan bu Kırım Platformu girişimini sadece işler kılmak bile Ukrayna diplomasisi için başlı başına bir zorunluluktur. İlerlemeye çalıştıkları tüm yolları bir şekilde tıkayan Rusya'ya karşı bu girişimle Ukraynalı siyaset yapıcılarını, yeni yollar inşa etmekte ve bu yolları kullanarak zafere ulaşabileceklerini düşünmektedirler. Kırım Platformu'nun bir zafer getirip getiremeyeceğini bizlere tarih gösterecek olsa da şurası açıktır ki Ukrayna, Kırım'ı geri kazanmak için yeni bir yöntem denemekte ve mücadelesine devam etmektedir.

Sonnotlar

- 1 Platformun ve Ukrayna Dışişleri Bakanlığı'nın resmi sitelerinde bu yazının hazırlandığı sırada resmi bir katılımcı listesi ilan edilmiştir. 19 Ağustos 2021 tarihinde Ukrayna Dışişleri Bakanı Dımitro Kuleba, etkinliğe 44 ülkenin ve uluslararası teşkilatın (14 devlet ve hükümet başkanı, 2 parlamento başkanı, 14 dışişleri bakanı, 2 savunma bakanı, 1 devlet başkanı özel temsilcisi ve ulaştırma bakanı, 1 dışişleri bakanlığı müsteşarı, 7 büyükelçi) katılımının kesinleştiğini ilan etmiştir, bkz: "Kuleba announced the full list of participants of the Crimea Platform summit," UATV, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://uatv.ua/en/kuleba-announced-the-full-list-of-participants-of-the-crimean-platform-summit/>. 23 Ağustos 2021 tarihinde BBC Ukraynca servisinin verdiği haberde 45 delegasyonun etkinliğe katıldığı belirtilmiştir, bkz: "У Києві пройшов саміт "Кримська платформа". Яка його мета?" BBC News Україна, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58304552>. Yine 23 Ağustos 2021 tarihinde Deutsche Welle Ukraynca servisinin verdiği haberde ise 46 ülkenin katıldığı ifade edilmiştir, bkz: "Саміт "Кримської платформи": 46 країн нагадали Москві, що питання Криму не закрите," DW, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://www.dw.com/uk/samit-krymskoi-platfomy-46-krain-nahadaly-moskvi-shcho-pytannia-krymu-ne-zakryte/a-58959040>. Bu yazı için yapılan görüşmeler ve araştırma sırasında Wikipedia internet sitesinde verilen bilgilerin Ukrayna Dışişleri Bakanlığı tarafından düzenli olarak güncellendiği bilgisine ulaşılmıştır. Üye olan herkesin bilgi girişi yapabildiği bu siteye referans vermek doğru olmasa bile, bu sitede platforma 30.09.2021 tarihi itibarıyla 47 delegasyonun katıldığı ifade edilmektedir, bkz: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кримська_платформа. Ukrayna Cumhurbaşkanı'nın açılış konuşmasının tam metninin sunulduğu Cumhurbaşkanlığı resmi internet sitesinde ise katılım sayısı 46 olarak verilmiştir ama bir liste sunulmamıştır, bkz: "President of Ukraine opened the inaugural summit of the Cri-

- mea Platform," President of Ukraine, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-ukrayini-vidkryv-inavguracijnij-samit-krimskoyi-pl-70269>. Bu kadar önemli bir toplantı arkasından yaşanan bu durum, talihsiz bir iletişim kazası olarak değerlendirilebilir.
- 2 Bu makale için yapılan çalışma çerçevesinde KTMM Başkanı Refat Çubarov; KTMM eski üyesi ve KTMM Toprak Komisyonu eski başkanı Zevcet Kurtumer; KTMM Başkanı eski danışmanı, Kırım Haber Ajansı'nın kurucusu ve eski sahibi İsmet Yüksel ve son olarak Ukrayna Henadii Udovenko Diplomasi Akademisi eski başkan yardımcısı, Ukrayna Başbakanı dış politika danışmanı Dr. Yevgeniya Gaber ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar çevrimiçi programlar kullanılarak yapılmıştır ve en az 40 en fazla 70 dakika sürmüştür. Mülakat verenlerin isimleri kendi rızaları ile kullanılmaktadır.
- 3 Mülakat, Refat Çubarov, 28.09.2021.
- 4 "Kırımöğlü İsviçre'nin Kiev Büyükelçisiyle görüştü," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/kirimoglu-isvircen-nin-kiev-buyukelcisiyle-gorustu/129481/>; "Kırımöğlü, yardım için Avrupa Parlamentosuna başvurdu," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/kirimoglu-yardim-icin-avrupa-parlamentosuna-basurdu/128663/>; "Kırımöğlü, Litvanya Parlamento Başkanı Gedvilas ile görüştü," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/kirimoglu-litvanya-parlamento-baskani-gedvilas-ile-gorustu/127990/>; "KTMM, yabancı diplomatlarla Kırım Tatar sorununu görüştü," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/ktmm-yabancidiplomatlarla-kirim-tatar-sorununu-gorustu/130035/>; "Refat Çubarov: Uluslararası forum 18 Mayıs öncesi yapılmalı," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/refatcubarov-uluslararasi-forum-18-mayis-oncesi-yapilmali/130138/>.

- 5 Mustafa Cemilev, Türkiye'de tanındığı adıyla Mustafa Abdülcemil Kırımoglu, Sovyetler Birliği içinde ortaya çıkan Kırım Tatar Millî Hareketi'nin en önemli liderlerinden birisidir. Kullandığı söylemler ve öne çıkardığı yöntemler ile karizmatik bir lider olarak ön plana çıkmıştır. Sovyetler Birliği yıkılmadan önce sadece Kırım Tatarları arasında değil, diğer pek çok insan hakları savunucusu tarafından da saygıyla anılan bir aktivist ve lider olmuştur. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra ve Kırım Tatarları Kırım'da öz yönetim organlarını oluştururken, onun liderlik ettiği Kırım Tatar Millî Hareketi Teşkilatı önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1991'de toplanan Kurultay'da KTMM Başkanı olarak seçilmiştir. Dünyada Kırım Tatar teşkilatlarının ekseriyeti karizmatik liderliğini bugün dahi kabul etmektedir. Günümüzde Ukrayna siyaseti içinde de önemli bir akıl insan olarak saygı görmektedir. Pek çok yabancı diplomat ve devlet adamı tarafından önemli bir siyasi lider olarak kabul edilmektedir.
- 6 "Kırımoglu: Uluslararası forum için sadece Ukrayna ayak diretiyor," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/kirimoglu-uluslararasi-forum-icin-sadece-ukrayna-ayak-diretiyor/125544/>; "Kırımoglu: "Forum hazırlıkları Dışişleri'nin hoşuna gitmedi", QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/video/kirimoglu-forum-hazirlıkları-disisleri-nin-hosuna-gitmedi/1819/>; "Ukrayna, Kırım Tatar forumu konusunda kararsız," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/ukrayna-kirim-tatar-forumu-konusunda-kararsiz/129183/>.
- 7 Mülakat, Refat Çubarov, 28.09.2021.
- 8 Mülakat, Refat Çubarov, 28.09.2021.
- 9 Mülakat, İsmet Yüksel, 27.09.2021.
- 10 "Резніков про міжнародний майданчик для переговорів щодо Криму: «Все в процесі», Крим.Реаліти, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://ua.krymr.com/a/novyny-krymu-reznikov-pro-maidanchyk-dlia-perehovoriv-shchodo-krymu/30615698.html>.
- 11 "Президент Зеленський в ООН закликав взяти участь у створенні міжнародної платформи з деокупації Криму," Крим.Реаліти, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://ua.krymr.com/a/novyny-krymu-zelenskyi-oon-doeokupatsiia-krymu/30854590.html>.
- 12 "Еміне Джапарова презентувала послам країн-членів ЄС ініціативу «Кримська платформа» і обговорила практичні аспекти залучення Євросоюзу до її діяльності," Україна Дішišleri Bakanlığı, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://mfa.gov.ua/news/emine-dzhaparova-prezentuvava-poslam-krayin-chleniv-yes-inicijativu-krimaska-platforma-i-obgovorila-praktichni-aspekti-zaluchennya-yevrosoyuzu-do-yiyi-diyalnosti>.
- 13 "Erdoğan Ukrayna Devlet Başkanı Zelensky ile görüşti: "İşbirliğimiz üçüncü ülkelere karşı bir girişim değildir", BBC News Türkçe, erişim tarihi 29.09.2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56701148>.
- 14 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 15 1. Dipnotta da belirtildiği üzere, resmi bir listeye erişilememiştir. Bu sebeple bu tablo farklı kaynaklardan toplanan verilerle hazırlanmıştır. 44-47 arasında delegasyon sayıları farklı kaynaklarda erişilebilir durumdadır.
- 16 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 17 "Crimea Platform Live Broadcast," Crimea Platform, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://crimea-platform.org/en/pryama-tranlyaciya-samitu-krimskoyi-platformi>.
- 18 "President of Ukraine opened the inaugural summit of the Crimea Platform," President of Ukraine, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-ukrayini-vidkryv-inavguracijnij-samit-krimskoyi-pl-70269>.
- 19 Bu yazının sınırlı alanı içerisinde tüm katılımcıların verdiği mesajların incelenmesi mümkün değildir. Bu sebeple Ukrayna tarafının öne çıkardığı sembollere ve vermeye çalıştığı mesajlara odaklanmaya devam edeceğiz.
- 20 "Kırımoglu: Kırım Platformu, dünya devletlerinin Rus saldırılarına son vermesini amaçlıyor," QHA, erişim tarihi: 03.10.2021, <https://qha.com.tr/haberler/politika/kirimoglu-kirim-platformu-nun-amaci-dunya-devletlerinin-uluslararasi-saldirganliga-son-vermesidir/337830/>.
- 21 "Crimea Platform," Crimea Platform, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://crimea-platform.org/en/about>; Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 22 "Interview With the First Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine Emine Dzhaparova," UA: Ukraine Analytica, March 16, 2021, erişim tarihi 29.09.2021, <https://ukraine-analytica.org/the-crimea-platform-will-become-a-foreign-policy-instrument-of-the-de-occupation-strategy/>.
- 23 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 24 "Interview With the First Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine Emine Dzhaparova".
- 25 Mülakat, 27.09.2021.
- 26 "Interview With the First Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine Emine Dzhaparova".
- 27 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 28 Mülakat, Refat Çubar, 28.09.2021.
- 29 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 30 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021; "Kiyiv'de Kırım Platformu Ofisi açılışı yapıldı," QHA, erişim tarihi 03.10.2021, <https://qha.com.tr/haberler/kiyiv-de-kirim-platformu-ofisi-nin-acilisi-yapildi/338023/>.
- 31 Mülakat, Refat Çubar, 28.09.2021.
- 32 Mülakat, Refat Çubar, 28.09.2021; Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 33 Mülakat, Refat Çubar, 28.09.2021; Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 34 Mülakat, Dr. Yevgeniya Gaber, 27.09.2021.
- 35 "Joint Declaration of the International Crimea Platform Participants," Crimea Platform, erişim tarihi 29.09.2021, <https://crimea-platform.org/en/samit/deklaraciya>.
- 36 "Joint Declaration of the International Crimea Platform Participants," Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, erişim tarihi 03.10.2021, <https://mfa.gov.ua/en/news/joint-declaration-international-crimea-platform-participants>.
- 37 "Joint Declaration of the International Crimea Platform Participants"
- 38 "Joint Declaration of the International Crimea Platform Participants"
- 39 Ayyıldız Huri Kaptan, "Rus işgalcilerden KTMM Başkan Yardımcısı Nariman Celal'in evine baskın! Celal, FSB'ye ait bir araçla götürüldü...", QHA, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://qha.com.tr/haberler/rus-ısgalciler-ktmm-baskan-yardimcisi-nariman-celal-in-evine-baskin-duzenledi/339745/>.
- 40 Anife Bilal, "İşgalciler, KTMM Başkan Yardımcısı Nariman Celal'e yöneltilen suçlamayı ağırlaştırdı," QHA, erişim tarihi: 29.09.2021, <https://qha.com.tr/kirim/ısgalciler-ktmm-baskan-yardimcisi-nariman-celal-e-yoneltelen-suclamayi-agirlastirdi/343324/>.
- 41 Mülakat, Refat Çubarov, 28.09.2021.
- 42 Mülakat, Zevcet Kurtmerov, 29.09.2021.